

Віктор ГЛЕБОВ

кандидат історичних наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5321-9829>

ДИПЛОМАТІЯ КНР В РОКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В останнє десятиліття в дипломатії Китаю (КНР) відбулися зміни, безпосередньо пов'язані з ім'ям голови КНР Сі Цзіньпіном, який запропонував створити економічний пояс Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху ХХІ століття. На нараді з міжнародних справ, що відбулася у Пекіні в грудні 2023 року, голова КНР Сі Цзіньпін окреслив десять фундаментальних напрямків зовнішньої політики Китаю, які були опубліковані у Білій книзі під назвою «Спільне будівництво співтовариства єдиної долі людства: ініціативи та дії Китаю» [1].

Ініціатива «Один пояс, один шлях» – це основна, але не єдина програма, запущена Китаєм, однією з головних завдань якої є створення середовища співпраці між державами. У цій програмі вже беруть участь майже три чверті країн світу і близько трьох десятків міжнародних організацій. країн-учасниць. У рамках ініціативи Китай підписав 21 угоду про вільну торгівлю, став одним із провідних економічних партнерів більш ніж 140 країн світу [2].

Ще однією особливістю зовнішньої політики Китаю є те, що вона не статична. У лютому 2023 року Китай офіційно висунув програмний документ ініціативи глобальної безпеки. Одна з головних особливостей зовнішньої політики Китаю полягає в тому, що він прагне до формування багатопольярного світопорядку. Як передбачає офіційний Пекін, в основі сучасних міжнародних відносин повинні лежати принципи багатостороннього співробітництва і рівноправності держав [3].

У 2024 року Китай відзначав – 75-річчя від дня заснування Китайської Народної Республіки, що стало початком нового десятиліття зовнішньої політики Китаю.

У контексті основних змін які відбулися у зовнішній політиці та дипломатії КНР за останнє десятиріччя, є сенс подивитися на дипломатію Китаю щодо російсько-української війни, яка розпочалася в 2014 р. після захоплення РФ території Криму та частини східних територій України а 24 лютого 2022 р. перерісла у повномасштабну війну між двома країнами, коли російські військові формування вторглися на територію України [4].

На початку російської військової агресії проти України в 2014 р. Китай заявив, що він підтримує суверенітет та територіальну цілісність України. Крім того, китайське керівництво запропонувало план врегулювання військового конфлікту між воюючими сторонами та свою готовність виступити у ролі

посередника у цьому конфлікті. Проте китайська ініціатива не була оцінена належним чином.

8 березня 2022 р. президент Франції Еммануель Макрон і канцлер Німеччини Олаф Шольц провели телефонну розмову з китайським лідером, яка стосувалася нападу РФ на Україну. Після розмови Сі Цзіньпін заявив про необхідність поважати суверенітет і територіальну цілісність усіх країн і що його країна готова активно працювати з міжнародною спільнотою з метою посередництва, спрямованого на припинення війни. За ініціативи ЄС 1 квітня 2022 р. відбувся саміт ЄС – Китай, найважливішою метою якого був діалог з Пекіном щодо війни РФ проти України [5].

За результатами саміту МЗС Китаю опублікувало прес-реліз, в якому було представлено позицію Пекіну щодо війни Росії проти України. У заяві китайська сторона наголосила, що «Китай дуже шкодує, що ситуація в Україні дійшла до того стану, де вона зараз. Позиція Китаю щодо українського питання послідовна та чітка. Китай завжди стоїть на боці миру та робить свої висновки незалежно, враховуючи особливості кожного питання». Офіційний Пекін вважає, що «причина української кризи полягає у регіональній безпековій напруженості в Європі, яка накопичувалася роками. Фундаментальним рішенням буде задовольнити легітимні безпекові занепокоєння всіх причетних сторін». У якості «рецепта» вирішення «кризи» китайські дипломати, передусім, запропонували «мирні переговори», які Китай «заохочує на свій власний лад». У той же час міжнародна спільнота повинна створювати «сприятливі умови» для переговорів між Росією та Україною, «замість того, щоб підливати олії у вогонь».

Хоча Китай не заявив про підтримку західних санкцій проти РФ, проте наступні кроки його уряду щодо загроз та викликів, які спричинила російська військова агресія проти України як для європейської, так і світової безпеки загалом. Водночас у Раді Безпеки ООН Китай утримувався під час голосування за резолюцію, яка засуджує війну РФ проти України.

Помітною тенденцією в обговоренні змін у зовнішній політиці та дипломатії КНР став дискурс щодо впливу на зовнішню політику, політики національної безпеки. Оголошення Сі Цзіньпіном про Ініціативу глобальної безпеки (GSI) на форумі Боао на острові Хайнань у квітні 2022 року стало ключовим моментом у цих зусиллях. Хоча GSI спирається на деякі ключові давні та традиційні теми зовнішньої політики Китаю, він перепакує та поєднує ці теми з дискурсом, який використовується для розробки та формування всеосяжної концепції національної безпеки. GSI був офіційно закріплений у китайському законодавстві, коли навесні/влітку 2023 року було прийнято Закон про зовнішні відносини [6].

Варто звернути увагу на кілька тем. Однією з них є необхідність перегляду регіональної та глобальної архітектури безпеки на основі оцінки Китаєм «дефіциту глобального управління безпекою» та його протидії

архітектурі альянсу США, яку він критикує як ексклюзивну, нульову та дестабілізуючу.

По-друге, одним із проявів GSI є прагнення Китаю створити нові форуми, мережі та архітектуру для боротьби з нетрадиційними загрозами безпеці, зокрема в законодавстві, правозастосування або у «міжнародному співробітництві у сфері громадської безпеки». У рамках GSI Китай запропонував навчити до 5000 співробітників для боротьби з глобальними загрозами безпеці, а на зустрічі Шанхайської організації співробітництва (ШОС) восени 2022 року Сі Цзіньпін оголосив про готовність Китаю навчити 2000 співробітників правоохоронних органів і створити антитерористичний тренувальний центр КНР-ШОС.

По-третє, Ініціатива глобальної безпеки іноді використовувалася як частина зусиль Китаю щодо «створення мирного середовища для реалізації прав людини». Офіційні ЗМІ Китаю стверджують, що «мир і безпека є фундаментальними передумовами для захисту та просування прав людини», і що GSI «надає китайське рішення для підтримки безпечного середовища для захисту прав людини».

По-четверте, китайські офіційні особи використовували GSI як основу, в рамках якої стверджували, що Китай поділяє спільні інтереси в «політичній безпеці» з Глобальним Півднем і країнами, що розвиваються. Під час зустрічі БРІКС у липні 2023 року Ван І заявив, що «країни «Глобального Півдня» стикаються з важливою місією протистояти зовнішньому втручання та проникненню та підтримувати політичну безпеку та безпеку режиму, тому вони повинні спільно підтримувати зусилля один одного для підтримки національної безпеки та стабільності. Виходячи з цього, у КНР активно працюють над реалізацією концепції національної безпеки та контршпигунських заходів, що направлені на протидію США в регіоні. Концепція робить акцент на створенні політичної стабільності, та на створенні мереж безпеки, наприклад Ініціативи глобальної безпеки. Ініціатива глобальної безпеки була створена Китаєм в 2022 році, і позиціонується як альтернатива західним підходам до глобальної безпеки. Основними принципами є: непорушність суверенітету та територіальної цілісності; неприйняття блокового протистояння та гегемонізму; вирішення конфліктів через діалог; забезпечення глобальної безпеки через розвиток.

Отже, китайсько-українські відносини розвиваються на тлі складних суперечностей, які охоплюють як безпекові, так і економічні аспекти, де обидві сторони бажають посилити свої позиції, уникаючи створення конфлікту.

Список використаних джерел:

1. A Global Community of Shared Future: China's Proposals and Actions. URL : http://english.scio.gov.cn/whitepapers/2023-09/26/content_116710660_5.htm (дата звернення: 19.12.2024).

2. Кіктенко, В. О. (2017) «Один пояс, один шлях» -гігантський геоекономічний проєкт Китаю. URL.: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoeconomichnij-proekt-kitayu/>_(дата звернення: 19.12.2024).
3. Ekman, A. (2023) China's Global Security Initiative. URL : https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_5_China%27s%20Global%20Security%20Initiative.pdf_(дата звернення: 19.12.2024).
4. Позиція Китаю щодо російської воєнної агресії проти України. URL : <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pozytsiia-kytaiu-shchodo-rosiiskoi-voiennoi-ahresii-proty-ukrainy.html>_(дата звернення: 19.12.2024).
5. Саміт ЄС-Китай: Відновлення миру та стабільності в Україні є спільною відповідальністю URL.: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/samit-yes-kytaj-vidnovlennya-myr-ta-stabilnosti-v-ukrayini-ye-spilno>_(дата звернення: 19.12.2024).
6. Китайські ініціативи глобальної безпеки. URL : <https://bintel.org.ua/analytics/geopolitics/kitajski-iniciativi-globalnoi-bezpeki/#>_(дата звернення: 19.12.2024).